

В.Ф.Кифяк, д.е.н., професор,

<http://orcid.org/0000-0001-7632-5248>

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

О.В.Кифяк, к.е.н., доцент,

<http://orcid.org/0000-0003-3689-8548>

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича,
м. Чернівці

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ПРИКОРДОННИХ ОБЛАСТЕЙ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Анотація

Постановка проблеми. Актуальність. Географічне та геополітичне положення областей України відіграє важливу роль в їх соціально-економічному розвитку. І якщо центральні області країни розвиваються швидше, то більшість західноукраїнських областей є периферійними і відстають у своєму розвитку, хоча водночас є прикордонними, що дає їм шанс активно розвиватися, використовуючи співпрацю з суміжними територіями сусідніх країн. Наявні ознаки економічної кризи та загострення соціально-економічних проблем спонукали до пошуку інструментарію їх вирішення, що визначило актуальність наукового дослідження.

Мета статті. Дослідження завдань та можливостей єврорегіонів, Дунайської транснаціональної програми, торгово-промислових палат, міжнародних транспортних коридорів та міграційних процесів як інструментів вирішення проблем західноукраїнських прикордонних областей.

Методи. Методологічною та інформаційною основою дослідження є нормативно-правові акти, наукові праці, матеріали періодичних видань, відкриті дані з мережі Інтернет. У процесі дослідження були застосовані методи, які базуються на загальних і специфічних підходах до вивчення економічних явищ, фактів та процесів, зокрема: системний (для розкриття цілісності та ідентичності проблем західноукраїнських прикордонних областей), аналізу (для визначення інструментів та їх можливостей), порівняння (для узагальнень і висновків щодо впливу міграційних процесів), діалектичний (для узагальнення факторів впливу).

Результати. У процесі дослідження проаналізовано завдання і можливості єврорегіонів та запропоновано вирішення прикордонних проблем на місцевому рівні шляхом впровадження форсайт-технологій як інтеграційних інструментів, програмно-цільового планування, створення гнучких господарських структур з залученням зовнішніх ресурсів та ін. Акцентовано увагу на можливостях Дунайської транснаціональної програми та виконанні Плану заходів з виконання Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми, що дозволить активно розвивати громади західноукраїнських прикордонних областей.

На прикладі Чернівецької торгово-промислової палати показано, що одним із інструментів та особливою формою транскордонного співробітництва в період економічної кризи є

співпраця між регіональними торгово-промисловими палатами суміжних територій та наявність торговельних представництв прикордонного регіону за кордоном. В її активі - низка заходів, що конкретно сприяє просуванню товарів, вироблених на прикордонних територіях, здійсненню торговельних угод та інших форм співробітництва. Визначено роль міжнародних транспортних коридорів, перевагами яких є не тільки швидка доставка вантажів, але й виконання операцій зберігання, перевантаження, оброблення, сортування, пакування та ін. А це все вимагає залучення інвестицій, розбудови відповідної інфраструктури та інших логістичних операцій, пов'язаних з організацією оптимального управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в транспортних системах. Акцентовано увагу на міграційних процесах та їх значенні у вирішенні проблем західноукраїнських прикордонних областей.

Практичне значення. Під час розробки стратегій соціально-економічного розвитку західноукраїнських прикордонних областей, галузевих програм, планів, проведенні різноманітних заходів необхідно враховувати, що вирішенню проблем цих територій, у період економічної кризи сприятиме ефективне функціонування єврорегіонів, участь у Дунайській транснаціональній програмі та оновленій Стратегії для Дунайського регіону, організація співпраці між регіональними торгово-промисловими палатами суміжних територій та наявність торговельних представництв прикордонних областей за кордоном.

Важливе значення надається інтеграції транспортної мережі західноукраїнських областей у МТК та їх розбудова, що активізує розвиток інфраструктури транспортних мереж, зростання надходжень до державного і місцевого бюджетів, збереження наявних і створення нових робочих місць, залучення інвесторів, розширення різноманітних сфер бізнесу.

Особлива роль відводиться міграційним процесам, що мають різновекторні спрямування, оскільки вони можуть надавати як позитивний вплив, так і негативний.

Перспективи. У подальших дослідженнях доцільно зосередитись на формуванні стратегій створення прикордонних промислових зон та парків, галузевих кластерів, подальшого розвитку транскордонного партнерства, активізації прикордонної торгівлі тощо.

Ключові слова: інструментарій, прикордонні області, єврорегіони, Дунайська транснаціональна програма, торгово-промислові палати, міжнародні транспортні коридори, міграційні процеси.

Кількість джерел -17, кількість таблиць -1

Vasyl Kyfiak, Doctor of Economic Sciences, Professor,
<http://orcid.org/0000-0001-7632-5248>

Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE,

Oleksandr Kyfiak, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
<http://orcid.org/0000-0003-3689-8548>

Yuri Fedkovych Chernivtsi National University,
Chernivtsi

**TOOLS FOR SOLVING THE PROBLEMS OF WESTERN UKRAINIAN
CROSS-BORDER REGIONS DURING THE ECONOMIC CRISIS**

Geographical and geopolitical phenomena of regional subdivision of Ukraine play an outstanding role in their socio-economic development. Under the terms the central regions of the country are expanding rapidly, it's further regions of Western Ukraine remain constant, and they are evolving in the process of development, and at the same time are used by radicals who want to actively participate in cooperation with significant territories. The existing signs of the economic crisis and the aggravation of socio-economic problems prompted the search for tools that made them, which showed the relevance of scientific research.

The study analyzed activities of Euro-regions and offered a solution of cross-border problems at the local level, which sought to create technology as integrated tools, program-based planning, creating flexible economic issues using new resources, etc. Emphasis is mostly placed on Danube transnational program and the expansion of the Operational Plan to study the Agreement on the financing of the European Danube Transnational Program, which requires the active development of the community of western Ukrainian cross-border regions.

The choice of Chernivtsi chambers of commerce and industry was shown to have separated the use of tools and to entrust cross-border service during the economic crisis, cooperating between the fact that chambers of commerce and industry are contiguous regions and trade representatives on the cross-border issue. Identify the accumulation of international transport corridors, which are not very fast, storing goods, but also check the operations of storage, inspection, manufacture, sorting, use, etc. Emphasis is placed on migration processes and their significance in the created problems of the western Ukrainian cross-border regions.

The submitted research focused on the formation of a strategy for the creation of cross-border industrial zones and parks, industrial clusters, the important development of cross-border partnerships, the intensification of the use of cross-border activities of the enterprise.

Keywords: tools, border regions, European regions, Danube Transnational Program, Chambers of Commerce and Industry, international transport corridors, migration processes.

Number of sources -17, number of tables -1

Постановка проблеми. Погіршення економічного стану України, викликане стрімким поширенням коронавірусу SARS-CoV-2, введенням карантину та надзвичайної ситуації, зменшення попиту на світових ринках сировини, довготривалим падінням промислового виробництва й іншими зовнішніми та внутрішніми чинниками призвело до зниження рівня життя та соціального захисту населення. Сьогодні є всі ознаки наявності економічної кризи, до яких відносяться суттєві зміни в гіршу сторону таких індикаторів, як ВВП, зайнятість, девальвація, інфляція, державний борг, бюджетний дефіцит тощо.

Риторичне запитання королеви Єлизавети II: «Чому ніхто не міг передбачити фінансову кризу?» [1], поставлене у розпал світової

економічної кризи у 2008 році, виглядає як просте людське побажання, адже, якщо б кризи можна було передбачати, їх можна було б не допускати.

Кризові явища особливо помітні в прикордонних регіональних економіках, де в більшості областей мало виробничих підприємств, відсутня можливість працевлаштування, недостатньо розвинута інфраструктура, низька заробітна оплата праці тощо.

А невтручання держави та місцевих органів влади в процеси урегулювання взаємовідносин (виробничих, торговельних) між суб'єктами господарювання, децентралізація та дерегуляція, соціальне розшарування серед місцевого населення в окремих випадках за рахунок кордону (контрабанда, корупція) сприяють нерівномірному розвитку прикордонних регіонів та появи в них елементів неоліберальної економіки.

До проблем розвитку прикордонних регіональних та міжрегіональних економічних систем відноситься і відсутність ефективних економічних зон, низька інвестиційна привабливість територій, необхідність розбудови транскордонної інфраструктури, дорожньо-транспортного комплексу, впровадження цифрових технологій та ін.

Економічна криза загострила й питання трудової міграції, її негативні та позитивні впливи на соціально-економічний розвиток прикордонних областей.

Ці та інші проблеми визначили актуальність цього дослідження та потребують пошуку інструментарію їх вирішення, наукового обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень. Кризові ситуації та проблеми розвитку регіонів, зокрема прикордонних, висвітлено у працях багатьох зарубіжних івітчизняних науковців, як-от : Гжегош В. Колодко, Хосе де Суса, Тьєррі Майєр, Соледад Зігнаго, Б. М. Данилишин, В. С. Кравців, С. Й. Вовканич, А. І. Мокій, В. К. Євдокименко, С. Л. Шульц, С. М. Гакман та ін.

Так, зокрема, розглядаючи походження, специфіку сучасної світової економічної кризи, можливість її запобігання, директор центру досліджень трансформації, інтеграції і глобалізації економіки Університету Леона Козьминського (Варшава, Польща), професор Г. В. Колодко обґрунтовує точку зору, що одним з основних джерел світової кризи є неолібералізм та висуває теорію збігу обставин і новий прагматизм, завдяки якому можна побудувати краще майбутнє [2, с. 9-11].

Характеризуючи кризову ситуацію 2020 року, Б. М. Данилишин вважає, що «зараз настав час, коли необхідно запустити програми стимулювання попиту, по можливості зосередивши його на придбання продукції національного виробника. Це дозволить знизити негативний вплив кризи на добробут громадян, стримає зниження ділової активності, створить умови для розвитку українських виробників і знизить залежність від некритичного імпорту. У цьому полягає укрупнений рецепт демпфірування кризи в економіці України» [3].

Проблеми прикордонних регіонів країн, що розвиваються, та вплив національних кордонів на глобальні та регіональні торговельні потоки висвітлюють французькі науковці та практики Хосе де Суса, Тьеррі Майєр, Соледад Зігнаго. Вони вважають, що труднощів, з якими стикаються експортери країн, які розвиваються, у доступі до розвинених ринків на 50% більше, ніж у тих, з якими стикаються інші експортери [4].

В частині пошуку нових форм транскордонного співробітництва, організації прикордонної торгівлі, аналізу особливостей та виокремлення основних проблем інфраструктурного забезпечення розвитку прикордонних територій, що стримують нарощення їхнього транзитного потенціалу та зумовлюють значні економічні втрати, цікавими є наукові дослідження ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» [5], робота авторів С. Л. Шульц та О. М. Луцків [6] і ін.

Щодо необхідності пошуку та використання економічного інструментарію для виходу з економічної відсталості окремих регіонів науковці М. І. Маніліч та В. К. Євдокименко зазначають: «Оскільки в умовах значної асиметрії розвитку регіонів та обмежених фінансових ресурсів у держави неможливо одночасно підтримувати розвиток успішних регіонів, особливо за інноваційно-інвестиційним вектором, а також фінансувати депресивних і дотаційних, постала нагальна потреба у пошуку нових комбінацій економічного інструментарію для якнайскорішого виходу з економічної відсталості» [7, с.10].

Водночас, західноукраїнські прикордонні області мають свої особливості. Враховуючи розвиток економічної кризи, нові вимоги національного та міжнародного ринків, диспропорції у розвитку регіонів України, доцільним є пошук сучасного інструментарію вирішення проблем соціально-економічного розвитку саме цих територій.

Мета та завдання статті – визначення інструментів розв'язання проблем західноукраїнських прикордонних областей шляхом дослідження завдань та можливостей єврорегіонів, Дунайської транснаціональної програми, торгово-промислових палат, міжнародних транспортних коридорів та міграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розглядаючи прикордонні області України як соціально-економічні системи, в яких відбуваються процеси виробництва, розподілу, обміну й споживання матеріальних та інших благ, їх дослідження передбачає визначення складу, структури й організації елементів системи та виявлення головних зв'язків між ними, визначення функцій та встановлення зовнішніх зв'язків системи, виявлення закономірностей і тенденцій розвитку.

Системний підхід до вивчення соціально-економічного розвитку прикордонних областей сприяв встановленню характерних ознак для всіх прикордонних територій, таких як:

- наявність кордону;
- периферійність;
- транскордонне співробітництво;
- членство у єврорегіонах та інших єврорегіональних утвореннях;
- міграційні процеси;
- прикордонна торгівля;
- тісні туристичні, культурні, етнічні, спортивні взаємозв'язки із суміжними територіями сусідніх держав тощо.

Як наслідок, нами встановлено ідентичність проблем для західноукраїнських прикордонних областей та необхідність визначення універсальних інструментів для їх вирішення.

Однією з форм кооперації, що сприяє комплексному розв'язанню проблем прикордонних регіонів, є єврорегіони. Дослідження західноукраїнських областей (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька), що мають кордони з країнами Європейського Союзу (ЄС), підтвердило, що всі вони входять до складу єврорегіонів «Карпатський», «Верхній Прут» та «Буг».

Аналіз задекларованих завдань та можливостей вищеназваних єврорегіонів свідчить про їх значущі економічні переваги порівняно з

іншими регіонами України. Так, наприклад, І. І. Скиба зазначає, що «метою об'єднання прикордонних територій у рамках Карпатського євро регіону на початку 90-х рр. ХХ ст. було покращення умов для працевлаштування громадян у сусідніх державах, облаштування прикордонних переходів, інфраструктури взагалі, спільні зусилля із захисту довкілля та природно-рекреаційних ресурсів. Окрім того, для периферійних територій (відносно розташування щодо національних центрів), які не мають доступу до необхідного капіталу, старих та нових ринків, які саме об'єдналися у Карпатському євро регіоні, основним стимулом для співробітництва було бажання призупинити соціально-економічний занепад, використовуючи можливості регіональної кооперації [8, с. 65].

Подібні завдання поставлені і засновниками євро регіону «Верхній Прут», де «пріоритетними сферами економічної та соціальної взаємопов'язаної діяльності визначено:

- 1) розвиток транспортно-комунікаційної інфраструктури на рівнях транс'європейських коридорів та місцевих сполучень;
- 2) розвиток енергетичної інфраструктури на рівнях взаємодії державних мереж та локалізованих джерел енергії;
- 3) вдосконалення водокористування та водоканалізаційних систем;
- 4) лісокористування та розвиток лісової і деревообробної промисловості, агропромислового комплексу і легкої промисловості;
- 5) розвиток транскордонної торгівлі на місцевому рівні та збільшення транзитної торгівельної діяльності;
- 6) розвиток сучасних видів транскордонного туризму;
- 7) охорона здоров'я населення і рекреаційна діяльність в Євро регіоні;
- 8) спільна розбудова системи освіти, наукового і культурного співробітництва в Євро регіоні» [9].

Враховуючи те, що будь який євро регіон є базовим елементом розбудови «Європи регіонів» і представляє собою механізм активізації транскордонного співробітництва, він має низку особливостей, зокрема: наявність державного кордону між країнами, території яких є членами євро регіону; вигідне географічне та геополітичне розташування; перетинання важливих транспортних магістралей; культурні та етнічні зв'язки; висока щільність населення та ін.

Виділення соціально-економічної складової як домінуючої при створенні єврорегіонів та враховуючи те, що всі країни, які входять до складу єврорегіонів «Карпатський», «Верхній Прут» та «Буг», окрім України, Молдови та Білорусі, є членами ЄС, сьогодні необхідно використати ці єврорегіональні утворення для модернізації і реструктуризації економіки західноукраїнських прикордонних областей, розширити їх посередницькі функції в економічних відносинах між Україною та ЄС і спрямувати діяльність єврорегіонів на вирішення кризових проблем та зниження соціально-економічної напруги в прикордонних областях України.

Детальний аналіз функціонування єврорегіонів підтверджує їх можливості оперативного і ефективного вирішувати прикордонні проблеми на місцевому рівні, шляхом впровадження форсайт-технологій як інтеграційних інструментів, програмно-цільового планування, створення гнучких господарських структур з залученням зовнішніх ресурсів тощо.

Важливим фінансовим та євроінтеграційним інструментом для західноукраїнських прикордонних областей є Дунайська транснаціональна програма та Закон України «Про ратифікацію Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube – CCI 2014TC16M6TN001)» [10]. Метою програми є розвиток громад у 14 країнах Дунайського регіону (Австрія, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Чеська Республіка, Німеччина, Угорщина, Молдова, Чорногорія, Румунія, Сербія, Словенія, Словаччина та Україна) шляхом зміцнення транскордонного співробітництва.

Українська частина Дунайського регіону охоплює Одеську, Івано-Франківську, Чернівецьку та Закарпатську області. Кабінет Міністрів затвердив План заходів з виконання Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми, що дозволить активно розвивати громади західноукраїнських прикордонних областей.

У квітні 2020 року Європейський Союз оновив Стратегію для Дунайського регіону, з метою об'єднання зусиль для протидії пандемії коронавірусу. І як зазначила єврокомісар з питань регіонального розвитку та реформ Еліза Феррейра, оновлення Стратегії «забезпечує спрощені дії та орієнтацію на використання відповідних інструментів фінансування в регіоні, щоб пов'язати це з новими пріоритетами, такими як Європейська зелена угода, сталий розвиток, цифровізація, міграція та демографічні

зміни. Крім того, представлені нові заходи Дунайської стратегії для підтримки малого та середнього бізнесу, туристичної галузі, що особливо актуально з огляду на вплив поточної коронавірусної кризи в цих секторах» [11]. Це нові можливості, що відкриваються для вирішення проблем західноукраїнських прикордонних областей в період економічної кризи.

Ще одним інструментом та особливою формою транскордонного співробітництва в період економічної кризи є співпраця між регіональними торгово-промисловими палатами (ТПП) суміжних територій та наявність торговельних представництв прикордонних областей за кордоном. Вдалиий приклад такої співпраці спостерігається протягом багатьох років у Чернівецькій області. Як зазначається на сайті Чернівецької торгово-промислової палати, «З метою реалізації Протоколу намірів глав держав України, Румунії та Молдови щодо поширення взаємовигідного транскордонного співробітництва та утворення Єврорегіону «Верхній Прут», Чернівецька торгово-промислова палата ініціювала створення у лютому 1999 року Асоціації Торгово-промислових палат Єврорегіону «Верхній Прут» за участю Сучавської і Ботошанської ТПП (Румунія) та Бельцького відділення ТПП Республіки Молдова. В її активі низка заходів, що конкретно сприяє просуванню товарів українського, румунського та молдавського виробництва на ринках своїх країн, здійсненню торгівельних угод та інших форм співробітництва» [12].

Палата перша і поки єдина з регіональних торгово-промислових палат, що має декілька своїх представництв за кордоном.

Дієвим інструментом у вирішенні соціально-економічних проблем західноукраїнських областей можуть стати міжнародні транспортні коридори (МТК).

З десяти транс'європейських транспортних коридорів чотири проходять через Україну. Транспортна мережа західноукраїнських областей інтегрована у два:

№ 3 Берлін – Дрезден – Вроцлав – Львів – Київ; загальна протяжність – 1640 км;

№ 5 Трієст – Люблін – Братислава – Ужгород – Львів, протяжність – 1595 км. З відгалуженням 5а : автомобільним транспортом Сторожниця – Ужгород – Мукачеве.

Відкриття у травні 2018 року двоколійного Бескидського тунелю (40 поїздів на день [13]) значно підсилило можливості МТК №5.

Сутність переваг участі у МТК полягає не тільки у швидкій доставці вантажів, але й виконанні операцій зберігання, перевантаження, оброблення, сортування, пакування та ін. А це все вимагає залучення інвестицій, розбудови відповідної інфраструктури та інших логістичних операцій, пов'язаних з організацією оптимального управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в транспортних системах.

Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні, якою передбачена подальша інтеграція України у міжнародну транспортну систему, шляхом приєднання до існуючих МТК та доповнення нових напрямків міжнародних транспортних коридорів. Одним з них є МТК «Балтійське море – Чорне море з відгалуженням», який реконструюється за таким маршрутом проходження в Україні: Ягодин – Ковель – Луцьк – Тернопіль – Хмельницький – Вінниця – Умань – порти Чорного моря, Тернопіль – Чернівці – Порубне / Мамалига [14].

Розбудова та функціонування МТК сприятиме розвитку інфраструктури транспортних мереж, зростанню надходжень до державного і місцевого бюджетів збереженню наявних і створенню нових робочих місць, залученню інвесторів, розширенню різноманітних сфер бізнесу.

Важливу роль у вирішенні проблем західноукраїнських прикордонних областей в період економічної кризи можуть відіграти міграційні процеси. «Між прикордонними регіонами суміжних країн, внаслідок різниці у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів, заробітної плати, можливостях для самореалізації та нерівномірності розміщення робочої сили, виникають потоки робочої сили, які часто набувають постійного та систематичного характеру» [5, с. 20].

Сьогодні, в період забезпечення сталості в соціально-економічному розвитку прикордонних областей, необхідно забезпечити потреби підприємств і організацій в трудових ресурсах, шляхом працевлаштування тих осіб, які повернулися з заробітків, раціонально використати інтелектуальний і кадровий потенціал областей для досягнення стабільності та ефективного розвитку. Адже щорічно тільки в сусідні

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

країни з прикордонних західноукраїнських областей на заробітки виїжджають сотні тисяч громадян України.

За даними адміністрації Державної прикордонної служби, з метою працевлаштування, туризму та ін. щорічно з України виїжджають близько 27 млн осіб, з них понад 50% – у сусідні країни. Аналіз виїзду громадян України за кордон свідчить, що за однакові періоди (перші шість місяців) 2016-2019 років понад 8 млн українців щорічно здійснювали виїзд у Польщу, Угорщину, Молдову та інші країни, що мають кордони на Заході України, серед яких 62,4% – мешканці західноукраїнських прикордонних областей (табл.1).

Водночас необхідно зазначити, що міграційні процеси мають різновекторні спрямування, оскільки вони можуть надавати як позитивний вплив, так і негативний.

Великі міграційні потоки підтверджують, що західноукраїнські прикордонні області втрачають кваліфікованих робітників, дипломованих фахівців, науковців, діячів культури, мистецтва, спорту. З іншого боку, повернення заробітчани посилює конкуренцію за робочі місця, особливо після того як уряд спрогнозував рівень безробіття в країні на 2020 рік до 9,4%.

Таблиця 1

Виїзд громадян України до держав, що мають кордони з західноукраїнськими областями (перші 6 місяців 2016-2019 рр.)*

тис. осіб

№ п/п	Країни	6-2016	6-2017	6-2018	6-2019
1.	Польща	5194,4	4 341,8	4 813,6	4 599,1
2.	Угорщина	1356,2	1447,1	1539,4	1586,8
3.	Молдова	769,6	753,9	793,4	694,4
4.	Білорусь	539,1	570,7	627,8	559,4
5.	Румунія	412,8	460,5	564,0	528,6
6.	Словаччина	434,3	385,0	485,7	512,6
7.	Разом	8706,4	7959,0	8823,9	8480,9

*Джерело: Розроблено авторами на основі даних Державної прикордонної служби України [15].

Повернення в Україну з-за кордону через коронавірусну інфекцію понад 10% робітників, що мають там постійну роботу; зменшення чисельності мешканців прикордонних областей які їдуть на сезонні роботи за кордон, та зниження доходів працівників які залишилися там, внаслідок охолодження економік цих країн – все це незмінно приведе до зменшення

обсягу переказів з-за кордону. Це підтверджує Національний банк України у щоквартальному інфляційному звіті, де вказується, що «на основі прогнозу економічного розвитку країн – реципієнтів українських мігрантів та зниження трудової міграції прогноз грошових переказів на 2020 рік було переглянуто в бік зниження на 2,6 млрд дол. (або 20%) порівняно з попереднім прогнозом – до 10 млрд дол.» [16, с. 46].

Водночас, суттєво зростає у 2020 році профіцит торгівлі послугами внаслідок падіння кількості закордонних подорожей на тлі обмеження пересування та збереження побоювань щодо інфікування [16, с. 45]. До зниження негативного впливу економічної кризи можна також віднести зменшення вартості енергоносіїв, зростання експорту та внутрішнього споживання продукції АПК. За повідомленням Нацбанку, «...збережеться високий попит на продукцію сільського господарства, хоча очікується зменшення обсягів врожаю зернових через погіршення погодних умов» [17].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, вирішенню проблем західноукраїнських прикордонних областей в період економічної кризи сприятиме використання такого інструментарію як ефективне функціонування єврорегіонів, участь у Дунайській транснаціональній програмі та оновленій Стратегії для Дунайського регіону, організація співпраці між регіональними торгово-промисловими палатами суміжних територій та наявність торговельних представництв прикордонних областей за кордоном.

Важливе значення надається інтеграції транспортної мережі західноукраїнських областей у МТК та їх розбудова, що активізує розвиток інфраструктури транспортних мереж, зростання надходжень до державного і місцевого бюджетів, збереження наявних і створення нових робочих місць, залучення інвесторів, розширення різноманітних сфер бізнесу.

Особлива роль відводиться міграційним процесам, що мають різновекторні спрямування, оскільки вони можуть надавати як позитивний вплив, так і негативний.

У подальших дослідженнях доцільно зосередитись на пошуку інших інструментів вирішення проблем західноукраїнських прикордонних областей, зокрема, формування стратегій створення промислових зон та парків, галузевих кластерів, подальшого розвитку транскордонного партнерства, активізації прикордонної торгівлі тощо.

Список використаних джерел:

1. Pierce A. The Queen Asks Why No One Saw the Credit Crunch Coming // The Telegraph. 2008. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/theroyalfamily/3386353/The-Queen-asks-why-no-one-saw-the-credit-crunch-coming.html> (дата звернення: 10.04.2020).
2. Колодко Гжегож В. Неолиберализм и мировой экономический кризис // Журнал «Вестник Финансовой академии». 2009. №6. С. 5–11.
3. Данилишин Б. М. Як пом'якшити вплив кризи на економіку України. URL: https://ukr.lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/454580_yak_pomyakshiti_vpliv_krizi.html (дата звернення: 07.04.2020).
4. Sousa J., Mayer T., Zignago S. Market access in global and regional trade. *Regional Science and Urban Economics*. 2012. Vol. 42. Pp. 1037–1052. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1982470> (дата звернення: 06.04.2020).
5. Кравців В. С. Розвиток транскордонного співробітництва : науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. Львів, 2015. 52 с.
6. Шульц С. Л., Луцків О. М. Нормативно-правові засади розбудови прикордонної інфраструктури // Регіональна економіка. 2019. №3(93). С. 24–36.
7. Маніліч М. І., Євдокименко В. К. Прорив у соціально-економічному розвитку: можливі складові підґрунтя. Чернівці: Книга – XXI, 2019. 109 с.
8. Скиба І. І. Карпатський євро регіон (1993 – 2013 рр.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Історія». 2013. Вип. 1 (30). С. 63–72.
9. Сайт Чернівецької ОДА. Євро регіон «Верхній Прут». URL: <https://bukoda.gov.ua/page/group/206#page-791> (10.04.2020).
10. Про ратифікацію Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube - CCI 2014TC16M6TN001) : Закон України від 19 вересня 2018 року № 2554-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 43. Ст. 348.
11. Сайт Європейської Комісії. Політика згуртованості: посилення співпраці в Дунайському регіоні для спільного вирішення викликів. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_20_677 (дата звернення: 30.04.2020).
12. Сайт Чернівецької торгово-промислової палати. URL: <http://www.chcci.org.ua/> (дата звернення: 30.04.2020).
13. Через новий Бескидський тунель проходить 40 поїздів на день. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/08/1/639227/> (дата звернення: 31.03.2020).
14. Про затвердження Концепції створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України; Концепція від 04.08.1997 № 821 // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/821-97-%D0%BF> (дата звернення: 09.04. 2020).
15. Інформація Адміністрації Державної прикордонної служби. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/structure/administraciya-derzhavnoi-prikordonnoi-sluzhbi-ukraini/> (дата звернення: 30.03.2020).
16. Інфляційний звіт НБУ. Оцінка впливу карантинних заходів на грошові перекази в Україну. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2020-Q2.pdf?v=4 (дата звернення: 23.04.2020).

17. Найбільшого потрясіння українська економіка зазнає у другому кварталі – оновлені прогнози НБУ. URL: <https://tsn.ua/groshi/naubilshogo-potryasinnya-ukrayinska-ekonomika-zaznae-u-drugomu-kvartali-onovleni-proгнози-nbu-1538784.html> (дата звернення: 24.04.2020).

References:

1. Pierce A. (2008). The Queen Asks Why No One Saw the Credit Crunch Coming. The Telegraph. Available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/theroyalfamily/3386353/The-Queen-asks-why-no-one-saw-the-credit-crunch-coming.html> (Accessed 10 April 2020).

2. Kolodko Grzegorz V. (2009). Neoliberalism and the global economic crisis. *Zhurnal «Vestnik Finansovoy akademii» [Journal of the Bulletin of the Financial Academy]*, vol. 6, pp. 5-11. (in Russ.).

3. Danylyshyn B. M. How to mitigate the impact of the crisis on the economy of Ukraine. Available at: https://ukr.lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/454580_yak_pomyakshiti_vpliv_krizi.html (Accessed 10 April 2020) (in Ukr.).

4. Sousa J., Mayer T., Zignago S. (2012). Market access in global and regional trade. *Regional Science and Urban Economics*, vol. 42, p. 1037-1052. Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1982470> (Accessed 6 April 2020).

5. Kravtsiv V. S. (2015). *Rozvy`tok transkordonnogo spivrobotny`chtva : naukovo-anality`chna dopovid`* [Development of cross-border cooperation: scientific-analytical report]. NAN Ukrayiny, Lviv, 52 p. (in Ukr.).

6. Schultz S. L., Lutskevych O. M. (2019). Normative-legal bases of development of frontier infrastructure. *Rehional'na ekonomika [Regional economy]*, vol. 3 (93), pp. 24-36 (in Ukr.).

7. Manilich M. I., Evdokimenko V. K. (2019). *Proryv u sotsial'no-ekonomichnomu rozvytku: mozhyvi skladovi pidgruntya* [Breakthrough in socio-economic development: possible components of the foundation]. Knyha– XXI, Chernivtsi, 109 p. (in Ukr.).

8. Skiba I. I. (2013). Carpathian Euroregion (1993 - 2013). *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu, seriya «Istoriya» [Scientific Bulletin of Uzhhorod University, series "History"]*, vol. 1 (30), pp. 63-72 (in Ukr.).

9. Website of Chernivtsi Regional State Administration (2019). *Upper Prut Euroregion*. Available at: <https://bukoda.gov.ua/page/group/206#page-791> (Accessed 10 April 2020) (in Ukr.).

10. *About ratification of the Agreement on Financing of the Danube Transnational Program (Interreg V-B Danube - CCI 2014TC16M6TN001)* (2018), Law of Ukraine of September 19, 2018 № 2554-VIII. Information of the Verkhovna Rada (VVR), , vol. 43, p. 348.

11. Website of the European Commission (2020). *Cohesion policy: strengthening cooperation in the Danube region to address challenges together*. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_20_677 (Accessed 30 April 2020) (in Ukr.).

12. Website of the Chernivtsi Chamber of Commerce and Industry. Available at: <http://www.chcci.org.ua/> (Accessed 30 April 2020) (in Ukr.).

13. *40 trains a day pass through the new Beskid tunnel* (2018). Available at: <https://www.althoughda.com.ua/news/2018/08/1/639227/> (Accessed 31 March 2020) (in Ukr.).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (1997). Verkhovna Rada of Ukraine. *Resolution «About approval of the Concept of creation and functioning of the national network of international*

transport corridors in Ukraine». Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/821-97> (Accessed 31 March 2020) (in Ukr.).

15. *Information of the State Border Guard Service Administration*. Available at: <https://dpsu.gov.ua/en/structure/administraciya-derzhavnoi-prikordonnoi-sluzhbi-ukraini/> (Accessed 30 March 2020) (in Ukr.).

16. NBU inflation report (2020). *Assessment of the impact of quarantine measures on remittances to Ukraine*. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2020-Q2.pdf?v=4 / (Accessed 23 April 2020) (in Ukr.).

17. The Ukrainian economy will be most shocked in the second quarter - updated forecasts of the NBU. Available at: <https://tsn.ua/groshi/naybilshogo-potryasinnya-ukrayinska-ekonomika-zaznaye-u-drugomu-kvartali-onovleni-proгноzi-nbu-1538784.html> (Accessed 24 April 2020) (in Ukr.).